

RIKSADVOKATEN

Statsadvokatene inkl. Økokrim
Politimestrene
Sjef Kripos
Sjef PST
Sjef Utrykningspolitiet
Spesialenheten for politisaker

REF.:
19/40660

VÅR REF.:
2019/01453- KRI002

DATO:
10.7.2020

STATENS VEGVESEN OG BRUK AV DATAVERKTØY I STRAFFESAKER

Det vises til riksadvokatens brev 20. desember 2019 og 3. april d.å. som finnes på riksadvokaten.no, hvor det ble gitt ordre om stans i bruk av rapporter og uttalelser fra Statens vegvesen der det er benyttet *dataverktøy* til uthenting av informasjon fra kjøretøy (eksempler på slike dataverktøy er; CrashCube, Bosch Crash Data Retrieval (Bosch CDR), Bosch KTS/ESI og Vagcom VCDS).

Riksadvokaten ba i brev 20. desember 2019 til vegdirektøren om en redegjørelse fra statens vegvesen om sikring av opplysninger fra kjøretøy ved bruk av ulike dataverktøy, som har blitt benyttet i straffesaksbehandling. I svar fra vegvesenet 1. juli d.å., har vi mottatt en rapport utarbeidet av en ekstern aktør. Rapporten er nå til en avsluttende kvalitetssikring hos Statens vegvesen. Den inneholder informasjon som riksadvokaten vurderer har offentlig interesse, men kan inneholde taushetsbelagte opplysninger. Av denne grunn gjøres rapporten foreløpig kun tilgjengelig for adressatene for dette brev.

På bakgrunn av informasjonen som gis i rapporten opprettholdes pålegget om stans i bruk av rapporter og uttalelser fra Statens vegvesen hvor en har benyttet informasjon fra dataverktøy. Slike rapporter kan være gitt i alle typer straffesaker. Disse kan være feilaktige, og skal ikke legges til grunn ved påtaleavgjørelser eller ved iretteføring av saker. Rapportene fra vegvesenet kan imidlertid inneholde annen viktig informasjon som ikke er fremskaffet ved bruk av dataverktøy. Dersom slik informasjon skal benyttes som bevis ved påtaleavgjørelsen eller iretteføringen, må politiet vurdere behovet for å innhente en tilleggsuttalelse fra Statens vegvesen som ikke baserer seg på opplysninger fra avlesing av dataverktøy. Pålegget begrenser ikke bruk av informasjon fra dataverktøyet Tachospeed i saker som gjelder overtredelser av kjøre- og hviletidsbestemmelser.

Bakgrunnen for opprettholdelse av pålegget er at Statens vegvesen har avdekket mangler i kvalitetssikring av arbeidet med, og informasjonen i, de rapportene som avgis til politiet. Dette dreier seg blant annet om mangler ved kompetansekrav for, og oppfølging av, de som foretar dataavlesing, kontroll og kvalitetssikring av den ansattes arbeid og innholdet i rapportene, samt mangelfulle rutiner for notoritet og sikring i prosessen hvor dataenhetene som skal avleses fraktes eksempelvis fra ulykkessted til trafikkstasjon.

Oppfølgingen av avgjorte straffesaker

Kripos har etter at vårt direktiv ble gitt i desember 2019 blant annet varslet aktuelle politidistrikt om saker hvor enheten har hatt kunnskap om at feilaktige rapporter kan ha vært benyttet som bevis i avgjorte saker. Det enkelte politidistrikt skal etter dette på selvstendig grunnlag ha vurdert om opplysningene har fordret eller fordrer noen tiltak fra deres side.

Statens vegvesen har i sin foreløpige gjennomgang identifisert 176 saker hvor det er foretatt dataavlesing og avgitt politirapport i tiden 2015 til 2019. Av disse er det opplyst at det er indikasjoner på manipulasjon i 50 saker, og i 43 saker har det ikke vært mulig å etterprøve om informasjonen har vært korrekt grunnet manglende dataintegritet eller fravær av underlagsmateriale, eksempelvis manglende rådatafil eller avlesingsrapport. I de resterende sakene har vegvesenet lagt til grunn at informasjonen var korrekt. Av de 93 sakene hvor vegvesenet har opplyst at det foreligger feil eller kan være feil, er det 51 positive påtaleavgjørelser, herav 41 vedtatte forelegg eller dommer.

Vedlagt oversendes en oversikt over de 176 saksnumrene som Statens vegvesen har identifisert. I oversikten fremgår også blant annet gjerningssted og kjennemerke på involverte kjøretøy. Oversikten inneholder taushetsbelagt informasjon.

Vegvesenets identifisering av de 176 sakene baserer seg blant annet på en gjennomgang av egne systemer. Det kan ikke utelukkes at det finnes flere saker enn de nevnte hvor det er avgitt rapport eller uttalelser fra vegvesenet til bruk i straffesaker. Riksadvokaten vil, i lys av de erfaringene som politidistriktene nå gjør seg ved gjennomgangen, komme tilbake til om det er behov for sentrale direktiver om identifisering av eventuelle ytterligere saker.

Oppfølging av de 93 sakene hvor det kan foreligge feilinformasjon

Riksadvokaten pålegger politiet uten opphold å gjennomgå de 93 straffesakene hvor vegvesenet mener det kan foreligge feil i informasjonen til politiet. Politiet må vurdere hvilken bevismessig betydning slike opplysninger fra Statens vegvesen eventuelt har hatt ved positive påtaleavgjørelser, irettføring og domfellelser (om henleggelse se nedenfor). Det må tas stilling til hvordan saken ville vært opplyst sett bort i fra informasjonen som baserer seg på avlesning fra dataverktøy, og om dette ville medført en endret vurdering av påtalespørsmålet. En må prioritere å gjennomgå de sakene der noen soner fengselsstraff eller er undergitt varetekt. Dernest må avgjorte saker hvor noen er innkalt til soning, samt berammede saker, behandles før de øvrige.

Positive påtaleavgjørelser (dommer, forelegg mv.)

Finner påtalemyndigheten at informasjonen fra vegvesenet kan ha hatt betydning for utfallet av saken, oppstår blant annet spørsmålet om påtalemyndigheten av eget tiltak skal f.eks. begjære gjenåpning (ved dom) eller oppheve et forelegg mv.

Dersom påtalemyndigheten er av den oppfatning at forelegg eller påtaleunntatelse ikke ville blitt utferdiget dersom en ser bort fra den aktuelle informasjonen fra vegvesenet, skal påtalemyndigheten av eget tiltak enten trekke eller oppheve forelegget/påtaleunntatelsen, jf. straffeprosessloven §§ 74 siste ledd og 258. Dersom forelegget/påtaleunntatelsen ikke endres,

skal siktede uansett orienteres om forholdet, og det bør anmodes om at det oppnevnes forsvarer for siktede, jf. nærmere om dette nedenfor.

For så vidt gjelder rettskraftige dommer er hovedregelen i norsk rett at det er den domfelte som må begjære gjenåpning. Dette utgangspunktet gjelder også her. Men dersom påtalemyndigheten vurderer det slik at vilkårene for gjenåpning klart er oppfylt, tilsier påtalemyndighetens objektivitetsplikt at slik begjæring fremmes av riksadvokaten til gunst for domfelte, jf. straffeprosessloven § 68. Det må i slike tilfeller utarbeides en innstilling om gjenåpningsspørsmålet fra politiet til statsadvokaten, og videre til riksadvokaten. Det må uttrykkelig bes om domfeltes syn på spørsmålet, samt om vedkommende ønsker saken gjenopptatt. For alle saker med dom skal domfelte derfor orienteres om politiets gjennomgang og gis mulighet til å gi uttrykk for sitt syn på bevissituasjonen i saken, før det trekkes en konklusjon. I orienteringen til domfelte må det gis uttrykk for påtalemyndighetens foreløpige syn på spørsmålet om vilkårene for gjenåpning er tilstede. Det bør i orienteringen understrekes at det normalt er den domfelte selv som må fremme begjæring om gjenåpning til Gjenopptakelseskommisjonen, jf. straffeprosessloven kapittel 27.

Disse spørsmål kan by på vanskelige vurderinger hvor den siktede kan ha behov for faktisk og juridisk bistand. Riksadvokaten vurderer derfor, for å ivareta siktedes rettssikkerhet, at det er nødvendig at påtalemyndigheten anmoder retten om oppnevning av forsvarer, jf. straffeprosessloven § 100 annet ledd. Sett i lys av denne ekstraordinære situasjon, hvor det er avdekket konkrete feil i sakkyndig-rapporter som erfaringsvis er blitt tillagt stor vekt, må dette gjelde uavhengig av hva slags reaksjon som er ilagt i saken. Har siktede vært bistått av en forsvarer i anledning saken, vil det være naturlig at denne kontaktes samtidig med oversendelse av begjæring til retten.

Henlagte saker

De feil og svakheter som nå er avdekket, vil bare helt unntaksvis kunne få betydning for henlagte saker. Det pålegges derfor ikke herfra noen gjennomgang av disse. Dette er ikke til hinder for at politiet selv kan vurdere om begrunnelsen for henleggelsen bør endres. En minner i denne forbindelse om at henleggelsen "*bevisets stilling*" ikke innebærer noen gradering av mistanken og benyttes i saker hvor denne er meget svak så vel som der man nærmer seg grensen for tiltale. Riksadvokaten finner derfor heller ikke grunn til å pålegge påtalemyndigheten en orienteringsplikt i disse sakene.

Oppfølging av de resterende sakene

For de resterende 83 sakene har Statens vegvesen til nå konkludert med at det ikke er feil i den informasjonen som er gitt politiet. Riksadvokaten vil likevel bemerke at det blant disse 83 sakene kan det være rapporter utarbeidet av en person i vegvesenet som er under etterforskning. Slike saker må undergis særskilt behandling, og skal behandles på lik linje med de ovennevnte 93 sakene. For de øvrige av disse 83 sakene, der det til nå ikke er påvist feil eller mangler, skal siktede og dennes eventuelle forsvarer i tråd med retningslinjene ellers orienteres om at det er benyttet dataverktøy og vegvesenet sin konklusjon.

* * *

Riksadvokaten vil ta initiativ til en prosess for hvordan påtalemyndighetens behov for sakkyndighet i disse sakene skal ivaretas i fremtiden.

Knut Erik Sæther
fung.

Katharina Rise
førstestatsadvokat

Heidi Reinholdt-Østbye
statsadvokat

Vedlegg

Gjenpart uten vedlegg:
Justis- og beredskapsdepartementet
Politidirektoratet
Statens vegvesen
Advokatforeningen
Domstoladministrasjonen
Gjenopptakelseskommissjonen